

The **Elephanta Caves** are located on **Elephanta Island** (also known as the Island of Gharapuri), which consists of two hillocks separated by a thin valley in Western India. Numerous old archaeological relics dot the little island, serving as the only witnesses to its complex cultural past. These archaeological relics show that the area was occupied as early as the **2nd century BC**. This article will explain to you the concepts related to **Elephanta caves** which will be helpful in Indian Art and Culture preparation for the MPSC exam.

एलिफंटा लेणी एलिफंटा बेटावर (ज्याला **घारापुरीचे बेट** असेही म्हणतात), ज्यामध्ये पश्चिम भारतातील एका पातळ दरीने विभक्त केलेल्या दोन टेकड्या आहेत. लहान बेटावर असंख्य जुने पुरातत्व अवशेष आहेत, जे त्याच्या जटिल सांस्कृतिक भूतकाळाचे एकमेव साक्षीदार आहेत. या पुरातत्व अवशेषांवरून असे दिसून येते की हा परिसर **इ.स.पूर्व दुसऱ्या शतकात** व्यापला गेला होता. हा लेख तुम्हाला **एलिफंटा लेण्यांशी** संबंधित संकल्पना समजावून सांगेल ज्या MPSC परीक्षेच्या तयारीसाठी उपयुक्त ठरतील.

Elephanta Caves

- **Location - The Elephanta Caves** are on **Elephanta Island** (also known as Gharapuri Island), which is made up of two hillocks separated by a narrow valley in Western India.
- **Time of development - Elephanta cave temples** (on a small island off the coast of Bombay) date from the **eighth century A.D.** and are similar to those at Ellora.
- The Elephanta Caves were initially intended to be a Buddhist site, but the Shaivite faith eventually took over.
- The caves on the island are divided into two groups:
 - A collection of **five Hindu caves** with rock-cut stone sculptures. They are primarily associated with the Shaivite sect of Hinduism, and are primarily dedicated to Lord Shiva.
 - **A pair of Buddhist caves** with cisterns that run along the island's banks. Near the hill, there is a mound that resembles a Buddhist stupa.

एलिफंटा लेणी

- **स्थान** - एलिफंटा लेणी **एलिफंटा बेटावर** आहेत (ज्याला घारापुरी बेट देखील म्हणतात), जे पश्चिम भारतातील एका अरुंद दरीने विभक्त केलेल्या दोन टेकड्यांनी बनलेले आहे.
- **विकासाचा काळ** - **एलिफंटा गुहा मंदिरे** (मुंबईच्या किनाऱ्यावरील एका लहान बेटावर) **आठव्या शतकातील** आहेत आणि एलोरा येथील मंदिरांसारखीच आहेत.
- एलिफंटा लेणी सुरुवातीला बौद्ध स्थळ बनवण्याचा हेतू होता, परंतु शेवटी शैव धर्मने ताब्यात घेतल्या.
- बेटावरील गुहा दोन गटांमध्ये विभागल्या आहेत:
 - दगडी कोरीव शिल्पांसह पाच हिंदू लेण्यांचा संग्रह. ते प्रामुख्याने हिंदू धर्मातील शैव पंथाशी संबंधित आहेत आणि ते प्रामुख्याने भगवान शिवाला समर्पित आहेत.
 - बेटाच्या किनाऱ्यावर असलेल्या टाक्यांसह बौद्ध लेण्यांची जोडी. टेकडीजवळ बौद्ध स्तूपासारखा दिसणारा एक ढिगारा आहे.

Features of Elephanta Caves

- The caves are constructed of **solid basalt rock**.
- The **primary cave (Cave 1)** has a rock-cut temple complex that includes a main chamber **dedicated to Lord Shiva**, two lateral chambers, subsidiary shrines, and carvings depicting his life and several episodes associated with his life, such as his marriage with Parvati and the river Ganga descending in his hair.

- They are known for their sculpture (showing slenderness in the body, with stark light and dark effects), particularly the great **Trimurti figure of Shiva** (Shiva is akin to the **Trimurti figure of Brahma, Vishnu, and Mahesh**).
- **Ravana shaking the Kailash, Tandav dance of Shiva, Ardh-narishwara**, are other notable sculptures.
- It was also designated as a **UNESCO World Heritage Site in 1987**.
- The dating of the famed Elephanta Caves is still a point of contention, with estimates ranging from the **6th to the 8th centuries**.
- The **Rashtrakuta monarchs** excavated the cave temple, which is dedicated to Lord Shiva, sometime in the **8th century**.

एलिफंटा लेण्यांची वैशिष्ट्ये

- लेणी **घन बेसाल्ट खडकाने** बांधलेली आहेत.
- प्राथमिक गुहा (गुहा 1) मध्ये एक दगडी मंदिर संकुल आहे ज्यात भगवान शिवाला समर्पित एक मुख्य कक्ष, दोन बाजूकडील कक्ष, उप मंदिरे आणि त्यांच्या जीवनाशी संबंधित अनेक भाग, जसे की त्यांचा देवी पार्वतीसोबत विवाह, गंगा नदी त्याच्या जटांमध्ये उतरते यांसारखे कोरीव काम आहे.
- ते त्यांच्या शिल्पकलेसाठी (शरीरातील सडपातळपणा, तीव्र प्रकाश आणि गडद प्रभावांसह) ओळखले जातात, विशेषतः शिवाची महान त्रिमूर्ती आकृती (शिव ब्रह्मा, विष्णू आणि महेश यांच्या त्रिमूर्ती आकृतीसारखे आहे).
- कैलास हलवणारा रावण, शिवाचे तांडव नृत्य, अर्ध-नारीश्वर ही इतर उल्लेखनीय शिल्पे आहेत. हे 1987 मध्ये UNESCO जागतिक वारसा स्थळ म्हणून देखील नियुक्त केले गेले.
- प्रसिद्ध एलिफंटा लेणींची तारीख अजूनही वादाचा मुद्दा आहे, 6व्या ते 8व्या शतकातील अंदाजे.
- राष्ट्रकूट सम्राटांनी 8व्या शतकात कधीतरी भगवान शिवाला समर्पित असलेल्या गुहा मंदिराचे उत्खनन केले.

Conclusion

The Elephanta Caves are situated on a small island off the coast of Western India, and are home to various old archaeological ruins that bear witness to the country's rich cultural history. Elephanta Caves' architecture and woodland region have been designated as UNESCO World Heritage Sites since 1987.

निष्कर्ष

एलिफंटा लेणी पश्चिम भारताच्या किनाऱ्यावरील एका लहान बेटावर वसलेली आहेत आणि देशाच्या समृद्ध सांस्कृतिक इतिहासाची साक्ष देणारे विविध पुरातत्वीय अवशेषांचे घर आहे. 1987 पासून एलिफंटा लेणींचे वास्तुकला आणि वुडलँड क्षेत्र युनेस्कोच्या जागतिक वारसा स्थळे म्हणून नियुक्त केले गेले आहे.